Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2025–2026

31 839 Jeugdzorg

Nr. 1181

BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANGDURIGE ZORG, JEUGD EN SPORT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 juli 2026

Jeugdhulp moet kinderen en jongeren veiligheid en nabijheid geven. Een plek waar zij zich kunnen ontwikkelen tot gezonde volwassenen, ook als dat thuis (tijdelijk) niet lukt. De afgelopen jaren is pijnlijk duidelijk geworden dat dat in de gesloten jeugdhulp vaak niet het geval was.

De gesloten jeugdhulp werd in 2008 ingevoerd, vanuit de wens een einde te maken aan de plaatsing van jongeren met een civielrechtelijke maatregel in een justitiële jeugdinrichting samen met jongeren die op grond van het strafrecht waren geplaatst. De gesloten jeugdhulp zou deze jongeren een veiligere en beter passende omgeving moeten bieden.

Uit onderzoeken en rapportages, waaronder het eerdere rapport van de Commissie De Winter «Onvoldoende beschermd, geweld in de Nederlandse jeugdhulp van 1945 tot heden», inspectierapporten en de recente rapporten van Jason Bhugwandass over de ZIKOS-afdelingen, «Eenzaam gesloten, 2024» en «Eenzaam gestorven, 2026», blijkt echter dat de gesloten jeugdhulp voor veel jongeren zeer ingrijpend is geweest. Juist wanneer zij een veilige omgeving, verbinding en nabijheid nodig hadden om zich te kunnen ontwikkelen, kregen zij het tegenovergestelde. De misstanden waarmee zij te maken kregen waren onder andere verregaande inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen en een repressief leefklimaat, en daarnaast hadden jongeren ook te maken met (fysiek, psychisch en seksueel) geweld. Deze ervaringen hebben diepe sporen nagelaten en hebben blijvende gevolgen.

De gesprekken die ik heb gevoerd met jongeren die misstanden hebben meegemaakt, hebben diepe indruk op mij gemaakt. Het was verdrietig om te horen welke impact het heeft op hun leven en de trauma's die zij proberen te verwerken. De verhalen over schuldgevoel raakten me vooral. Zo vertelden jongeren altijd te hebben gehoord dat zij zelf schuldig waren aan wat hen overkwam en dat zij dat daardoor ook zelf zijn gaan geloven. Het is daarom van belang dat zij erkenning krijgen voor het leed dat hen is

kst-31839-1181
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2026

aangedaan en dat wordt benadrukt dat zij geen schuld hadden aan de genoemde misstanden waarmee zij daar werden geconfronteerd. Met de landelijke partijen die betrokken zijn bij de gesloten jeugdhulp werken wij vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid aan een excuus- en hersteltraject. Dit wordt samen met ervaringsdeskundige jongeren ontwikkeld, uitgevoerd en geëvalueerd.

Met deze brief informeer ik u, mede namens de Staatssecretaris van JenV, over de invulling van het excuus- en hersteltraject gesloten jeugdhulp (incl. ZIKOS) of verblijf in een justitiële jeugdinstelling met een civielrechtelijke maatregel, langs drie sporen: excuses en erkenning, herstelactiviteiten en transformatie van de gesloten jeugdhulp. Daarnaast leest u een reflectie op het rapport «Eenzaam gestorven» van Jason Bhugwandass en informeren we u over een aantal moties.

Excuses

VWS, JenV, VNG en Jeugdzorg Nederland, de landelijke partijen, gaan excuses maken aan jongeren en oud-cliënten die hebben geleden door hun verblijf binnen de gesloten jeugdhulp, inclusief de voormalige ZIKOS-afdelingen, of door verblijf in een justitiële jeugdinstelling op basis van een civielrechtelijke maatregel.[1] In overleg met jongeren is gekozen om 29 augustus 2026 deze excuses tijdens een bijeenkomst te maken, vanwege het eind van de vakantie en de start van het schooljaar en/of werk in september. Samen met jongeren en ervaringsdeskundigen ga ik de excuusbijeenkomst vormgeven.

Erkenning- en herstelactiviteiten

Erkenning en excuses zijn een begin, geen eindpunt. Vanuit hier gaan we, samen met jongeren, ervaringsdeskundigen, professionals en bestuurders, verder om bij te dragen aan het herstel van jongeren. In de Kamerbrief van 15 april 2026[2] is uw Kamer gemeld dat voor de periode 2026–2030 incidenteel budget van in totaal € 12 miljoen beschikbaar is voor herstelactiviteiten.

Bij het vormgeven van het meerjarige hersteltraject, zijn onder andere de geleerde lessen van zes pilotprojecten de basis. Deze pilotprojecten zijn opgezet vanuit de behoeften van jongeren en gefinancierd met de middelen uit het amendement Westerveld.[3]
Het gaat om:

1. Opstellen van een visie op erkenning en herstel «Oprecht doorleefd»;
2. Organiseren van erkenningsdagen op locatie (van gesloten jeugdhulp): momenten waar jongeren konden terugkeren, om te verwerken wat daar is gebeurd;
3. Lotgenotencontact op neutraal terrein: ontmoetingen waar jongeren met vergelijkbare ervaringen elkaar kunnen steunen en ontmoeten;
4. Meerdaagse bijeenkomsten: intensievere trajecten waarin tijd en ruimte is voor verwerking en herstel;
5. Vastleggen van beeldmateriaal van instellingen: foto's of andere middelen die kunnen helpen bij het verwerken van ervaringen of bij het zichtbaar maken van het verleden;
6. Traumasensitief communiceren: jongeren hebben meegedacht over hoe de overheid en instellingen op een begrijpelijke en zorgvuldige manier kunnen communiceren.

---

[1] Kamerstukken II 2023/2024 31 839, nr. 1014
[2] Kamerstukken II, 2025/2026, 31 839, nr. 1149
[3] Amendement Kamerstuk 36 600 XVI, nr. 113

Deze pilots zijn inmiddels afgerond en hiermee is ervaring opgedaan voor activiteiten die een bijdrage kunnen leveren aan herstel. In «Oprecht doorleefd» (bijlage 1) hebben jongeren hun visie op erkenning en herstel na verblijf in de gesloten jeugdhulp gedeeld. Ik vind het bijzonder hoe zij woorden hebben kunnen geven aan dit beladen onderwerp en concreet onder woorden hebben gebracht wat zij belangrijk vinden bij excuses, erkenning en herstel. Dit helpt ons bij het vormgeven van excuses en het vervolg.

Op dit moment ben ik met jongeren en ervaringsdeskundigen, de VNG, Jeugdzorg Nederland en Ondersteuningsteam Zorg voor Jeugd (OZJ) in gesprek over de invulling van de meerjarige herstelactiviteiten. Eerste ideeën zijn een collectief aanbod voor jongeren, naasten en nabestaanden, gericht op lotgenotencontact, erkenningsdagen bij (oud-)gesloten jeugdhulpinstellingen en herstelweken. Een eerste uitwerking van een plan zal tijdens de excuusbijeenkomst gepresenteerd worden. Daarnaast geven jongeren aan behoefte te hebben aan herstel in de vorm van ondersteuning bij hun ontwikkeling en inrichten van hun dagelijks leven. Ik verken een centraal punt dat met jongeren meedenkt en, als dat nodig is, voor hen bemiddelt bij zaken waar zij tegenaan lopen, bijvoorbeeld bij het krijgen van hulp.

Bij de invulling van excuses en erkenning en de inrichting van herstelactiviteiten, wordt ook uitvoering gegeven aan de motie van het lid Westerveld over het meenemen van de lessen naar aanleiding van het rapport van Commissie de Winter in het plan voor erkenning en herstel.[4] Zo zijn jongeren en ervaringsdeskundigen intensief betrokken bij de invulling van de excuses en zijn de behoeften van deze jongeren het uitgangspunt voor de invulling van de herstelmaatregelen. Ook is er aandacht voor goede nazorg en wordt het belang van brede communicatie over de excuses en herstelmaatregelen meegenomen om zo veel mogelijk jongeren te bereiken. Daarnaast zijn de pilots zodanig vormgegeven dat ze – ook in de nadere herstelactiviteiten – bijdragen aan een doorlopend proces van erkenning en herstel: dit is mag geen eenmalige gebeurtenis zijn, maar vraagt om doorlopende zichtbaarheid, erkenning en maatschappelijke waardering. Hiermee heb ik deze motie afgedaan.

Transformatie gesloten jeugdhulp

Excuses en erkenning en herstelactiviteiten kunnen niet losgezien worden van de transformatie gesloten jeugdhulp. Er is een gezamenlijke wens en opdracht om de gesloten jeugdhulp af te bouwen. Om deze transformatie te ondersteunen zijn in 2024 bestuurlijke afspraken gemaakt tussen de Ministeries van VWS, JenV, OCW en de VNG en Jeugdzorg Nederland en is er door het Rijk € 176 miljoen ter beschikking gesteld aan gemeenten. In de afgelopen jaren zijn al grote stappen in gezet. Het doel is om in 2030 zo dichtbij nul gesloten plaatsingen als mogelijk te zijn. We werken toe naar het helemaal stoppen met het plaatsen van jongeren in gesloten jeugdhulpinstellingen. We weten immers inmiddels dat de gesloten jeugdhulp jongeren op langere termijn vaak niet helpt of zelfs schadelijk is. Stoppen betekent ook een wijziging van de Jeugdwet, waarbij gekeken wordt naar de huidige wettelijke grondslag voor gesloten jeugdhulp bij ernstige opvoed- en opgroeiproblemen. Het komen tot deze wijziging vereist een omvangrijk en zorgvuldig traject.

Ik wil benadrukken dat een betere samenwerking in de keten en het realiseren van voldoende passende alternatieven voor jongeren voorwaardelijk is om te kunnen stoppen met de huidige gesloten jeugdhulp. Ik zie

[4] Kamerstukken II, 2023/2024, 31 839, nr. 1001

dat op dit moment de ontwikkeling van deze alternatieven nog onvoldoende tot stand komt. Hierdoor zien verwijzers zich te vaak genoodzaakt een oplossing te zoeken buiten bestaande contracten. Dit gaat onder andere om één-op-één plaatsingen (bijvoorbeeld op vakantieparken) en/of plaatsingen op een plek ver van huis, die vaak niet aansluiten bij wat jongeren nodig hebben, zonder onderwijs en/of dagbesteding, die ook nog eens zeer kostbaar kunnen zijn. Dat vind ik onwenselijk. Om een impuls te geven aan de opbouw van alternatieven en het realiseren van passende zorg voor deze jongeren, is besloten om de bestuurlijke afspraken van 2024 te herijken, onder meer op de thema's vakmanschap, vrijheidsbeperkende maatregelen, verwijsproces, monitoring en meer integrale samenwerking tussen specialistische jeugdhulp, GGZ, verslavingszorg, gehandicaptenzorg. Ik ben op dit moment samen met betrokken partijen bezig met herijken hiervan en ik verwacht dit in het najaar af te ronden. We kijken daarbij naar samenwerkingsafspraken, het stimuleren van opleidingen en intervisie en aanpassingen in wet- en regelgeving. Ook de verbinding met onderwijs is hierin een belangrijke component. Door de bestuurlijke afspraken verder te concretiseren en verantwoordelijkheden duidelijker te beleggen, moet de transformatie een sterke impuls geven.

Reactie op rapport «Eenzaam gestorven»

Op dinsdag 9 juni presenteerde Jason Bhugwandass zijn tweede rapport over de ZIKOS-afdelingen, «Eenzaam gestorven». In het rapport zijn jongeren die verbleven in ZIKOS geinterviewd en hieruit blijkt dat het welzijn van deze geïnterviewde jongeren ernstig verstoord is, dat bijna alle jongeren kampen met psychische en/of fysieke klachten en dat nazorg en passende ondersteuning ontbreekt. Zoals toegezegd tijdens het debat op 11 juni jl. reageer ik op de aanbevelingen uit het rapport. Daarnaast zal ik de Kamer via de reguliere voortgangsbrieven Jeugd op de hoogte houden van de opvolging van de aanbevelingen.

Aanbeveling 1: Maak excuses voor de misstanden op de ZIKOS-afdelingen

Op 29 augustus 2026 zullen de stelselpartijen (VWS, JenV, VNG en Jeugdzorg Nederland) excuses maken aan de jongeren en oud-cliënten die misstanden zoals eerder genoemd hebben meegemaakt binnen de gesloten jeugdhulp, waaronder de voormalig ZIKOS-afdelingen, of door verblijf in een justitiële jeugdinstelling op basis van een civielrechtelijke maatregel. In «Eenzaam gestorven» wordt aanbevolen specifiek aan de jongeren van de ZIKOS-afdelingen excuses te maken. Ik vind het belangrijk om te erkennen dat jongeren die te maken hebben gehad met verregaande inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen, een repressief leefklimaat en (fysiek, psychisch en seksueel) geweld hierdoor schade hebben opgelopen; de zorg heeft ernstig tekort geschoten. Tegelijk wil ik ook recht doen aan het leed van jongeren in andere delen van de gesloten jeugdhulp. Daarom is in lijn met motie Dobbe (Kamerstuk 31 839, nr. 1014)[5] besloten excuses te maken aan alle jongeren en oud-cliënten die misstanden te maken hebben gehad in de gehele gesloten jeugdhulp.

Aanbeveling 2: Ondersteun de behoeften van jongeren

Zoals de aanbeveling stelt, moeten excuses gepaard gaan met herstel. Ik vind het belangrijk dat de behoeften van jongeren serieus worden gewogen bij de invulling van de herstelactiviteiten. Voor de herstelactiviteiten heb ik € 12 miljoen beschikbaar gesteld tussen 2026–2030.

[5] https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2024Z05516&did=2024D12771

Aanbeveling 3: Aandacht en nazorg voor nabestaanden

Bij het opzetten van de herstelactiviteiten zullen we ook aandacht hebben voor nabestaanden. Dit wordt nog nader ingevuld.

Aanbeveling 4: Onderzoek oorzaken die hebben geleid tot overlijden van jongeren

Het is onbeschrijfelijk verdrietig dat jongeren overleden zijn. Ik begrijp de vraag om via psychosociale autopsies vast te stellen wat de aanleidingen voor het overlijden waren. Bij 113 bestaan de mogelijkheden om psychosociale autopsies uit te voeren als er een vraag ligt bij nabestaanden. Ik ga hierover met 113 in gesprek. Daarbij zal ik verkennen wat de systematiek van de psychosociale autopsie voor deze groep kan betekenen.

Aanbeveling 5: Reflecteer op de passiviteit na het ZIKOS-rapport

Na het uitkomen van het eerste rapport «Eenzaam gesloten», heeft de nadruk vanuit partijen en vanuit het ministerie vooral gelegen op het zorgen voor andere plekken voor de jongeren die op ZIKOS-afdelingen verbleven ten tijde van de sluiting. Daarnaast lag de nadruk op het af- en ombouwen van de gesloten jeugdhulp naar kleinschalige en betere alternatieven. Dit tweede rapport «Eenzaam gestorven» laat mij zien dat er onvoldoende aandacht is geweest voor hoe het met de jongeren ging die eerder in ZIKOS zaten. Het is voor mij nu een prioriteit om aan hun leed recht te doen met excuses en herstelactiviteiten, samen met de betrokken partijen.

Aanbeveling 6: Laat niet-adequaat handelen gepaard gaan met consequenties

Er zijn verschillende mogelijkheden om in te grijpen als zorgaanbieders niet goed functioneren.

1. Zo kunnen jeugdigen een klacht indienen bij de jeugdhulpaanbieder. Het is belangrijk dat deze klachten serieus worden genomen en zorgvuldig worden opgevolgd. Het verbeteren van het klachtrecht vind ik belangrijk. VWS heeft ook onderzoek laten doen naar de uitvoering en de verbeterpunten van klachtbehandeling in het brede jeugdzorgdomein. Ook de Kinderombudsman heeft een onderzoek uitgebracht over het klachtrecht in de jeugdzorg.[6] Deze inzichten zal ik betrekken bij verbeteringen.
2. Ook is er een rol voor de interne toezichthouder als een jeugdhulp-aanbieder niet goed functioneert.
3. De IGJ kan op basis van signalen toezicht uitvoeren en indien nodig heeft zij een breed instrumentarium om de kwaliteit van de zorg te bevorderen. Dit kan gaan om maatregelen zoals:
   - een verbeterplan vragen;
   - een aanwijzing geven (zorgaanbieder is verplicht om bepaalde maatregelen te nemen);
   - onder verscherpt toezicht plaatsen;
   - een bestuurlijke boete geven
   - in ernstige gevallen kan een bevel worden gegeven (onderdelen van de zorg of specifieke behandelingen worden dan stil gelegd);
   - ook kan de IGJ een tuchtklacht indienen tegen een individuele zorgverlener.
4. Gemeenten hebben ook een rol. Zij zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van jeugdhulp die zij inkopen én kunnen vanuit deze

[6] Je bent maar een kind, je durft gewoon niet», 12 februari 2026

inkopende rol ook eisen stellen aan de kwaliteit van zorg. En daar eventueel consequenties aan verbinden.

Aanbeveling 7: Onderzoek het functioneren van voormalig ZIKOS-medewerkers en directieleden

Als er aanwijzingen zijn dat het handelen van medewerkers of leidinggevenden de veiligheid van jongeren in gevaar heeft gebracht of dat sprake is geweest van de eerder genoemde misstanden, moeten dergelijke signalen vanzelfsprekend serieus worden genomen en onderzocht. Allereerst kan een klacht worden ingediend bij de jeugdhulpaanbieder zelf. Ook kunnen bestaande procedures worden ingezet, zoals (tucht-)klachten bij het Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ), of het doen van aangifte.

Ik werk aan betere randvoorwaarden voor kwalitatief goede jeugdhulp. Zo wil ik een meld-, vergewis- en een vergunningsplicht voor jeugdhulpaanbieders. Daarmee worden signalen over mogelijk onveilig handelen sneller opgepakt. Ook helpt dit om ervoor te zorgen dat bestuurders en professionals aan de juiste kwaliteitseisen voldoen.

Aanbeveling 8: Ontwerp een (online) gedragscode voor medewerkers in de jeugdhulp

In «Eenzaam gestorven» wordt aangegeven dat jongeren opnieuw worden beschadigd door online reacties van medewerkers op misstanden. Allereerst wil ik de oproep doen om vooral het gesprek aan te gaan in plaats van online je mening te verkondigen. Ik vind het belangrijk dat betrokkenen respectvol met elkaar om kunnen gaan, offline én online. Ik ga hier met Jeugdzorg Nederland over in gesprek en zal ook onderzoeken hoe dit in andere sectoren geregeld is.

Afsluitend

Samen met jongeren en betrokken partijen werk ik aan de excuusbijeenkomst op 29 augustus aanstaande. Dat is de eerste stap om jongeren, ouders en naasten de oprechte erkenning en excuses te geven die ze verdienen. Deze bijeenkomst moet recht doen aan het leed dat zij hebben meegemaakt in de gesloten jeugdhulp, inclusief ZIKOS of door het verblijf in een justitiële jeugdinstelling op basis van een civielrechtelijke maatregel. Dat is de eerste stap voor herstel. Ook geven we dan een nadere invulling van de herstelactiviteiten. Dit alles kan niet los worden gezien van het toewerken naar een einde aan de gesloten jeugdhulp. Ik blijf me, samen met mijn collega's van JenV en OCW, VNG en Jeugdzorg Nederland, met hoge prioriteit inzetten voor de verdere af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp. We doen dit door in te zetten op een betere samenwerking in de keten, het voorkomen van gesloten plaatsingen en het realiseren van passende alternatieven.

De Minister van Langdurige Zorg, Jeugd en Sport,
W.R.C. Sterk

Afdoen – moties

In het kader van het excuus- en hersteltraject zijn in deze brief de volgende moties afgedaan:
- Motie van het lid Westerveld (PRO) over een onafhankelijk onderzoek naar ZIKOS-afdelingen en juridische instrumenten om de benodigde informatie boven water te krijgen.
- Motie van het lid Westerveld (PRO) over het meenemen van de lessen uit het traject naar aanleiding van het rapport-De Winter in het plan voor erkenning en herstel (zie pagina 3).
- Motie van het lid Bruyning (NSC) over onderzoeken welke ruimte de AVG biedt voor het geven van toegang tot hun dossiers aan betrokkenen.

Reactie op Motie van het lid Westerveld over een onafhankelijk onderzoek naar ZIKOS-afdelingen en juridische instrumenten om de benodigde informatie boven water te krijgen

Een van de aanbevelingen uit het rapport «Eenzaam gesloten, 2024» van Jason Bhugwandass was om onafhankelijk onderzoek te doen naar de ZIKOS-afdelingen. Deze aanbeveling is overgenomen, waarbij de resultaten van de reflectie van de IGJ deel uit zouden maken van het onderzoek.[7] De reflectie van de IGJ is bij de voortgangsbrief jeugd van november 2024 aan uw Kamer toegestuurd.[8] Zoals ook toegelicht in de voortgangsbrief jeugd van december 2025[9] bleek onafhankelijk onderzoek naar de ZIKOS-afdelingen naast het onderzoek van de inspectie en het zelfonderzoek dat de voormalig ZIKOS-instellingen hebben gedaan, echter niet mogelijk. In reactie hierop vraagt de motie[10] van het lid Westerveld te onderzoeken welke juridische instrumenten er zijn om informatie te verkrijgen uit dossiers van jongeren in ZIKOS-afdelingen. Het lid Westerveld overweegt daarbij dat onafhankelijk onderzoek naar de ZIKOS-afdelingen niet mogelijk is omdat instellingen geen toegang tot de dossiers van jeugdigen zouden willen geven.

Voor zover de motie doelt op een wettelijke grondslag voor de bewindspersonen van VWS en JenV om de betreffende jeugdhulpaanbieders te dwingen deze informatie te verschaffen, geldt dat een dergelijke grondslag ontbreekt. Dit laat onverlet dat de inspecties[11] in het kader van hun wettelijke toezichttaak de nodige bevoegdheden kunnen uitoefenen en in dat verband ook (inzage in) dossiers kunnen vorderen.[12] Zo kunnen de inspecties gebruik maken van deze bevoegdheid als dat noodzakelijk is voor bijvoorbeeld het onderzoek naar (de toedracht van) calamiteiten of onregelmatigheden. Voor wat betreft de ZIKOS-afdelingen geldt dat deze onderzoeken door de inspecties inmiddels zijn afgesloten en daarmee is aan de taakuitoefening van de inspecties in dit verband een einde gekomen.

Voor zover de motie doelt op mogelijkheden voor de jeugdhulpaanbieders om gegevens uit de dossiers[13] te delen met onderzoekers, is daarvoor hieronder een juridisch kader gegeven. Dit kader wordt gevormd door de

---

[7] Kamerstukken II 2023/2024 31 839, nr. 1024.
[8] Kamerstukken II 2024/2025 31 839, nr. 1031.
[9] Kamerstukken II 2025/2026 31 839, nr. 1145.
[10] Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XVI, nr. 37.
[11] Belast met dit toezicht zijn de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en de Inspectie Veiligheid en Justitie (artikel 1 Aanwijzingsbesluit toezichthoudende ambtenaren Jeugdwet en Wmo 2015).
[12] Artikel 9.2 Jeugdwet juncto 5:17 Algemene wet bestuursrecht.
[13] Het onderzoek zou daarnaast de verwerking van persoonsgegevens van derden, zoals bijvoorbeeld personeel van instellingen, tot gevolg kunnen hebben.

AVG, de Uitvoeringswet AVG (hierna: UAVG) en onderdelen van de Jeugdwet.

De verantwoordelijkheid om hier een afweging in te maken ligt bij de betreffende jeugdhulpaanbieders. De jeugdhulpaanbieders zijn er niet van overtuigd dat zij de verantwoordelijkheid kunnen dragen om onderzoekers toegang te verlenen tot inzage in de dossiers, zonder de uitdrukkelijke toestemming van de jeugdigen die het aangaat. De onderzoekers konden op hun plaats niet instaan voor de integriteit van het onderzoek wanneer dit zich alleen zou uitstrekken over personen die toestemming zouden geven voor de verwerking van hun gegevens.
Met dit voorgaande is uitvoering gegeven aan de motie.

Juridisch kader onderzoek ZIKOS-afdelingen

Gegevensverwerking door de aanbieders

Jeugdhulpaanbieders zijn op grond van artikel 7.3.8 van de Jeugdwet verantwoordelijk voor de inrichting van dossiers over jeugdigen en voor de daarbij behorende verwerking van (bijzondere) persoonsgegevens. Zij zijn daarmee verwerkingsverantwoordelijke in de zin van de AVG. Daarbij is van belang dat het bij de dossiers van jeugdigen die jeugdhulp ontvangen gaat om bijzondere categorieën van persoonsgegevens. De dossiergegevens bevatten bijvoorbeeld persoonsgegevens over gezondheid. Op grond van artikel 9, eerste lid, AVG geldt daarvoor in beginsel een verwerkingsverbod. Op dit verwerkingsverbod bestaan uitzonderingen. Zo mogen jeugdhulpaanbieders gegevens over gezondheid verwerken als dat noodzakelijk is met het oog op een goede behandeling of verzorging van de jeugdige (artikel 30, derde lid, onderdeel a, Uavg).
Verder hebben jeugdhulpverleners op grond van artikel 7.3.11 Jeugdwet een geheimhoudingsplicht. Ingevolge deze geheimhoudingsplicht mag de jeugdhulpverlener alleen inlichtingen over de jeugdige verstrekken als daartoe een wettelijke verplichting bestaat, degene aan wie gegevens worden verstrekt rechtsreeks bij de jeugdhulpverlening is betrokken of wanneer de jeugdige (en/of zijn ouders) daar toestemming voor heeft gegeven.

Verstrekking gegevens ten behoeve van extern onderzoek ZIKOS

Uit artikel 5, eerste lid, onderdeel a, van de AVG volgt dat gegevens moeten worden verzameld voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden en vervolgens niet op een met die doeleinden onverenigbare wijze verder mogen worden verwerkt. Het door de aanbieders verstrekken van gegevens uit dossiers ten behoeve van onderzoek is een verdere verwerking.

Een dergelijke verdere verwerking kan onder meer zijn toegestaan als de gegevensverwerking plaatsvindt op grond van (uitdrukkelijke) toestemming van de betrokkene. Daarnaast geldt dat toestemming van betrokkene een grond voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht van de jeugdhulpverlener kan zijn.

Ook kan verdere verwerking op grond van de AVG zijn toegestaan als de betreffende verwerking plaatsvindt ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek. Er moet dan worden voldaan aan de in artikel 89, eerste lid, AVG genoemde waarborgen waaronder technische en organisatorische maatregelen om het beginsel van minimale gegevensverwerking te garanderen zoals bijvoorbeeld pseudonimisering. De AVG definieert niet wat onder wetenschappelijk onderzoek moet worden verstaan. Wel

worden er eisen gesteld aan de publicatie/het openbaar zijn van de resultaten van het onderzoek, geldt dat wetenschappelijk onderzoek zich moet richten op het verwerven van nieuwe kennis en dat wetenschappelijk ruim moet worden opgevat.[14]

Ook de geheimhoudingsplicht op grond van artikel 7.3.11 Jeugdwet, kan worden doorbroken voor onderzoeksdoeleinden. Ook zonder toestemming. Artikel 7.3.12 Jeugdwet bevat hiervoor een grondslag en bepaalt onder meer dat het vragen van toestemming in redelijkheid niet mogelijk is en er bij de uitvoering van het onderzoek is voorzien in zodanige waarborgen, dat de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene niet onevenredig wordt geschaad, of het vragen van toestemming, gelet op de aard en het doel van het onderzoek, in redelijkheid niet kan worden verlangd en de gegevens in zodanige vorm worden verstrekt dat herleiding tot individuele natuurlijke personen redelijkerwijs wordt voorkomen. Verder wordt in de UAVG en de Jeugdwet de eis gesteld dat het onderzoek plaatsvindt in het algemeen belang. Dat vereiste kan zo worden uitgelegd dat er een redelijke mate van waarschijnlijkheid moet zijn dat een groep van enige omvang bij het onderzoek een aanzienlijk voordeel kan hebben.[15] Uitgangspunt is zo dat de resultaten publiek beschikbaar zijn en dat het onderzoek een bijdrage moet leveren aan nieuwe wetenschappelijke inzichten.

Motie van het lid Bruyning om te onderzoeken welke ruimte de AVG biedt om ouders, kinderen en andere direct betrokkenen in de jeugdzorg en -bescherming toegang te geven tot hun volledige dossiers, ook in het kader van waarheidsvinding bij letselschadeprocedures of bij de afsluiting van een traject, en de Kamer te informeren over voorstellen van eventuele aanpassing van wet- of regelgeving.[16]

Deze motie gaat over het inzagerecht in dossiers in de jeugdzorg[17]. Zowel de AVG als de Jeugdwet bevatten een recht op inzage. Op grond daarvan mogen jeugdigen en ouders zien welke gegevens organisaties over hen bewaren. Het inzagerecht is onder meer bedoeld om de betrokkene in staat te stellen om te controleren welke persoonsgegevens worden verwerkt, of deze correct zijn en op rechtmatige wijze zijn verwerkt. Het verzoek tot inzage hoeft niet te worden onderbouwd. Het is dus niet relevant of een inzageverzoek wordt gedaan in het kader van een letselschadeprocedure, bij het afsluiten van een traject of anderszins. Jongeren of ouders die inzage willen, kunnen (meestal schriftelijk) een verzoek doen bij de organisatie.

Als uitgangspunt geldt dat een ieder recht heeft op inzage in de eigen persoonsgegevens, maar daarbij kunnen de privacybelangen van derden ook een rol spelen. Dat betekent dat inzage bijvoorbeeld kan worden geweigerd als dit noodzakelijk is om de persoonlijke levenssfeer van een ander te bewaken. Wie inzage krijgt hangt ook af van de leeftijd van de jongere. Welke gegevens precies onder het inzagerecht vallen en of inzage in het volledige dossier mogelijk is, kan daarom niet op voorhand worden vastgesteld en verschilt per situatie. Daarom is ervoor gekozen om het inzagerecht op grond van de AVG en de Jeugdwet op hoofdlijnen uit te werken. De uiteenzetting over het inzagerecht is hieronder opgenomen. Op deze wijze beogen we bij te dragen aan het informeren van jeugdigen,

---

[14] Zie overweging 157 en 159 bij de AVG.

[15] Vgl. Kamerstukken II 1989/90, 21561, nr. vindplaats (totstandkoming 7:458 BW).

[16] Kamerstukken II 2024/2025, 31 839, nr. 1101.

[17] Jeugdzorg wordt hier gebruikt als verzamelterm voor jeugdhulp en (het onderzoek naar/de uitvoering van) kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering door respectievelijk jeugdhulpaanbieders, de Raad voor de Kinderbescherming en de gecertificeerde instellingen.

ouders, professionals en andere betrokkenen over het inzagerecht. Zodat zij het inzagerecht effectief kunnen uitoefenen en ook organisaties zich bewust zijn van de geldende regels. De uiteenzetting hebben we afgestemd met de Manifestpartners «In goed vertrouwen»[18].

Voor zover de motie oproept om wet- en regelgeving aan te passen, zien we momenteel geen aanleiding om – naast de al lopende trajecten[19] – wijzigingen voor te stellen rondom het inzagerecht. Hiermee beschouwen we deze motie als afgedaan.

Uiteenzetting inzagerecht

In de jeugdzorg worden (bijzondere[20]) persoonsgegevens van ouders, jeugdigen en andere betrokkenen verwerkt. Organisaties zoals gemeenten, jeugdhulpaanbieders, de Raad voor de Kinderbescherming en gecertificeerde instellingen verwerken deze gegevens om hun werk goed te kunnen doen en te voldoen aan de wettelijke verplichting om een dossier in te richten en persoonsgegevens te bewaren. Betrokkenen van wie persoonsgegevens worden verwerkt, hebben verschillende rechten. Een voorbeeld daarvan is het recht om hun persoonsgegevens in te zien. Dit recht volgt o.a. uit de AVG en de Jeugdwet.[21]

De AVG vormt het algemene kader dat geldt bij verwerking van persoonsgegevens en stelt regels over onder andere het inzien van deze gegevens. Daarnaast staan in de Jeugdwet (paragraaf 7.3) extra regels over welke informatie jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen in het dossier mogen opnemen en wanneer iemand deze informatie mag inzien. Deze regels uit de Jeugdwet gelden naast de regels uit de AVG.

Zowel op basis van de Jeugdwet als de AVG hoeft de verzoeker zijn of haar belang niet kenbaar te maken bij het uitoefenen van het inzagerecht. Het maakt dan ook niet uit of het verzoek wordt gedaan in het kader van een letselschadeprocedure of anderszins. Hoewel dit niet snel wordt aangenomen, geldt een uitzondering bij misbruik van recht. Bijvoorbeeld bij buitensporig veel inzageverzoeken of inzageverzoeken die kennelijk niet zijn bedoeld om de verwerking van persoonsgegevens te controleren, maar om de organisatie doelbewust te schaden.

Tot slot kan van het inzagerecht ook gebruik worden gemaakt na afsluiting van het traject.[22] Pas wanneer de gegevens na het verstrijken van de bewaartermijn zijn vernietigd, is inzage niet meer mogelijk.

---

[18] Dit is een coalitie van ruim 20 branche- en beroepsorganisaties in de jeugdhulp en jeugdbescherming, waaronder VNG, Jeugdzorg Nederland, het NIP, de Nederlandse GGZ, Sociaal Werk Nederland, de VOBC en VGN.

[19] Zie bijvoorbeeld Wetsvoorstel tot wijziging van boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en enige andere wetten in verband met de verbetering van de rechtsbescherming van kinderen en ouders bij maatregelen van kinderbescherming (Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming. Daarnaast zal in het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming gegevensverwerking nader worden bekeken. Op dit moment is nog niet bekend welke aanpassingen zullen worden voorgesteld.

[20] Denk hierbij aan persoonsgegevens over gezondheid, geloofsovertuiging, seksuele voorkeur en persoonsgegevens van strafrechtelijke aard.

[21] In de Jeugdwet is waar mogelijk aangesloten bij de wet op de geneeskundige behandelovereenkomst om te voorkomen dat aanbieders die op het snijvlak van deze wetten opereren met verschillende wettelijke regimes worden geconfronteerd. Zie ook Kamerstukken II 2012/13, 33 684, nr. 3 (MvT) p.221.

[22] Zie HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1169. Een overzicht van de verschillende bewaartermijnen van dossiers door de gemeente, gecertificeerde instelling en de Raad voor de Kinderbescherming zijn te vinden op: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/vraag-en-antwoord/dossier-jeugdhulp-bewaartermijn.

Inzage op grond van de AVG en de Jeugdwet

Jeugdhulpverleners en gecertificeerde instellingen moeten in het dossier informatie verwerken die noodzakelijk is voor verlening van jeugdhulp of de uitvoering van een kinderbeschermingsmaatregel of jeugdreclassering.[23] De regels over het dossier en het daarbij behorende inzagerecht zijn opgenomen in paragraaf 7.3 van de Jeugdwet. Het inzagerecht in de Jeugdwet ziet specifiek op de gegevens die op grond van de Jeugdwet tot dit dossier behoren. Persoonlijke werkaantekeningen die geen onderdeel zijn van het dossier, declaratiegegevens en het klachtdossier behoren niet tot dit dossier en vallen daarmee niet onder het inzage recht van de Jeugdwet.

De AVG biedt een meer algemeen kader op grond waarvan de betrokkene het recht heeft om van de verwerkingsverantwoordelijke uitsluitsel te verkrijgen over het al dan niet verwerken persoonsgegevens en, wanneer dat het geval is, om inzage te verkrijgen in die persoonsgegevens. Anders dan het inzagerecht op grond van de Jeugdwet geldt dit inzagerecht niet alleen voor persoonsgegevens in het dossier. Het inzagerecht op grond van de AVG kan bijvoorbeeld ook zien op declaratiegegevens en het klachtdossier. Ook is het inzagerecht van de AVG van toepassing op de persoonsgegevens die wordt verwerkt door de Raad voor de Kinderbescherming en de gemeente.[24] Overigens wordt met het wetsvoorstel «versterken van de rechtsbescherming in de jeugdbescherming[25]» voorgesteld om een inzagerecht te creëren in het dossier van de Raad voor de Kinderbescherming vergelijkbaar met het inzagerecht in de Jeugdwet voor diegenen ten behoeve van wie als minderjarige het dossier is aangelegd.

Wie hebben een inzagerecht?

In de Jeugdwet is geregeld dat de «betrokkene» op verzoek inzage (en een afschrift) krijgt van de gegevens uit het dossier. De betrokkene is degene aan wie rechtstreeks jeugdhulp wordt verleend, ten aanzien van wie de verlening van jeugdhulp wordt voorgesteld of ten aanzien van wie een kinderbeschermingsmaatregel of jeugdreclassering uitgevoerd wordt of de uitvoering daarvan wordt voorgesteld.[26] De betrokkene is in de meeste gevallen de jeugdige zelf. Het verzoek tot inzage in het jeugdhulpdossier kan afhankelijk van de omstandigheden door de jeugdige zelf of door zijn wettelijk vertegenwoordigers worden gedaan:

- bij jeugdigen tot 12 jaar en wilsonbekwame jeugdigen tot 18 jaar zijn dat de wettelijk vertegenwoordigers[27]
- bij (wilsbekwame) jeugdigen tussen de 12 en 16 jaar zijn dat zowel de wettelijk vertegenwoordiger als de jeugdige zelf[28]
- bij (wilsbekwame) jeugdigen van 16 jaar of ouder is dat de jeugdige zelf[29]
- bij wilsonbekwame jeugdigen vanaf 18 jaar zijn dat de curator, mentor of gemachtigde (of als die er niet zijn een familielid)[30]

---

[23] Artikel 7.3.8 Jeugdwet jo. 7.3.1 Jeugdwet.
[24] Het gaat hier om de toegangstaak van de gemeente. Voor zover de gemeente zelf jeugdhulp uitvoert, is de regeling over het inzagerecht in de Jeugdwet wel van toepassing.
[25] Wetsvoorstel tot wijziging van boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en enige andere wetten in verband met de verbetering van de rechtsbescherming van kinderen en ouders bij maatregelen van kinderbescherming (Wet versterking rechtsbescherming in de jeugdbescherming).
[26] Artikel 7.3.10 jo. 7.3.1 tweede lid Jeugdwet.
[27] Artikel 7.3.15, eerste en tweede lid, Jeugdwet.
[28] Artikel 7.3.10 en 7.3.11, tweede lid, onder b, Jeugdwet.
[29] Artikel 7.3.10 Jeugdwet.
[30] Artikel 7.3.15, tweede en derde lid, Jeugdwet.

- Is de betrokkene overleden, dan hebben nabestaanden in bepaalde omstandigheden ook inzagerecht.[31]

Op grond van de AVG komt het inzagerecht toe aan een persoon wiens persoonsgegevens worden verwerkt, dus bijvoorbeeld ook informatie over familieleden, zoals broers of zussen, die geen jeugdhulp ontvangen maar wel vermeld worden in het dossier. Dit betekent concreet dat een ieder recht heeft om zijn eigen persoonsgegevens in te zien en daartoe een verzoek bij de verwerkingsverantwoordelijke kan indienen. Alleen kinderen onder de 16 jaar of die wilsonbekwaam zijn hebben geen zelfstandig inzagerecht: dit recht wordt uitgeoefend door de wettelijk vertegenwoordiger (meestal de ouder met gezag).[32]

Uitzonderingen op het inzagerecht

De Jeugdwet en de AVG kennen een aantal uitzonderingen op het inzagerecht. In dat geval wordt inzage (gedeeltelijk) geweigerd omdat er een ander, zwaarwegend belang is. Wanneer een uitzonderingsgrond wordt toegepast, moet goed worden uitgelegd waarom de inzage wordt geweigerd.

Op grond van zowel de Jeugdwet als de AVG kan inzage worden geweigerd ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer of vrijheden van anderen.[33] Het gaat hier om een afweging van de rechten van verschillende personen waarvan de gegevens worden verwerkt door een organisatie. Een dossier kan bijvoorbeeld persoonsgegevens bevatten over meerdere personen, zoals andere gezinsleden of personen uit het sociale netwerk. Informatie die alleen gaat over andere gezinsleden of andere derden is in beginsel niet ter inzage, tenzij degene om wie het gaat aangeeft geen bezwaren te hebben tegen het delen van de persoonsgegevens met de verzoeker. Soms zijn de gegevens van verschillende personen zo nauw met elkaar verbonden dat het onderscheiden ervan niet mogelijk is. Het is dan moeilijk om de betrokkene inzage te verlenen in zijn eigen gegevens zonder dat daarbij gegevens van anderen worden prijsgegeven. De organisatie moet in zo een geval afwegen of de persoonlijke levenssfeer van de derde wordt geschaad bij het verstrekken van inzage, dan wel dat deze gegevens worden geacht de cliënt zelf te betreffen en niet de «derde». De belangen van de diverse personen moeten dan tegen elkaar worden afgewogen. Het belang van de jeugdige staat daarbij voorop. Alleen indien het belang van de ander zwaarwegend is, moet inzage worden geweigerd. Een andere reden om inzage in persoonsgegevens van anderen te krijgen kan gelegen zijn in een zwaarwegend belang van de verzoeker, bijvoorbeeld als de verzoeker op zoek is naar informatie in het kader van identiteitsvorming[34].

Daarnaast gelden op grond van de AVG nog een aantal andere uitzonderingen. Inzage wordt geweigerd voor zover dat noodzakelijk en evenredig is ter waarborging van bijvoorbeeld de bescherming van de persoon waarover de gegevens zijn verwerkt, een strafrechtelijk proces of onderzoek naar fraude.[35] Ook kent de Jeugdwet nog een weigeringsgrond, namelijk voor zover inzage in het jeugdhulpdossier niet

---

[31] Artikel 7.3.12a en 7.3.12b Jeugdwet. Let wel de AVG is alleen van toepassing op informatie van levende personen en kent daarom niet een vergelijke bepaling voor nabestaanden.

[32] Artikel 5 lid 4 Uitvoeringswet AVG.

[33] Artikel 7.3.10 Jeugdwet en artikel 23 sub i AVG jo. artikel 41 lid 1 sub i Uitvoeringswet AVG.

[34] De Hoge Raad heeft erkend dat het recht op inzage in dit soort gevallen niet alleen gaat om strikte persoonsgegevens, maar ook om informatie die iemand nodig heeft om zijn identiteit te vormen en om zijn psychisch welzijn te bevorderen. Met het wetsvoorstel «versterken van de rechtsbescherming in de Jeugdbescherming» wordt voorgesteld bovenstaande te codificeren.

[35] Artikel 23 sub d, e en i AVG en artikel 41 lid 1 sub d, e en i Uitvoeringswet AVG.

verenigbaar is met de zorg van een goed jeugdhulpverlener.[36] Dit gaat bijvoorbeeld om situaties waarin de veiligheid of gezondheid van de jeugdige in het gevaar zou komen als de ouder bepaalde gegevens zou inzien.

Of een uitzonderingsgrond van toepassing is op een inzageverzoek, hangt nauw samen met de specifieke omstandigheden van het geval. Het is daarom van belang dat aan de hand van een zorgvuldige afweging beoordeeld of een uitzonderingsgrond aan de orde is.

De wijze van inzage en rechtsbescherming

Inzageverzoeken op grond van de Jeugdwet en de AVG dienen binnen één maand – maar uiterlijk binnen drie maanden indien het een ingewikkeld of omvangrijk verzoek betreft – te worden opgevolgd.[37] Gaat het om gegevens die zijn verwerkt in het kader van de Jeugdwet, dan dient de jeugdhulpverlener of de medewerker van de gecertificeerde instelling een kopie van de documenten uit het jeugdhulpdossier te verstrekken voor zover dit onder de reikwijdte van het recht op inzage valt.[38] De AVG verplicht dit niet en bepaalt slechts dat bij een verzoek om inzage «een kopie van de persoonsgegevens die worden verwerkt» moet worden verstrekt.[39] Het is aan de organisatie om te bepalen of zij de informatie verstrekt door middel van een begrijpelijk overzicht van de persoonsgegevens die een organisatie verwerkt, of door het verstrekken van een kopie van de documenten uit het dossier. Bij het herhaaldelijk indienen van inzageverzoeken kan de organisatie op enig moment ook kenbaar maken dat de verzoeker alle persoonsgegevens heeft ontvangen waar diegene op grond van het inzagerecht recht op heeft.

Indien de verzoeker van mening is dat het inzageverzoek onjuist is afgehandeld, dan bestaat de mogelijkheid om dit te laten toetsen. Voor zover het een inzageverzoek betreft op grond van de AVG of Jeugdwet bij een jeugdhulpaanbieder of gecertificeerde instelling, dan kan binnen zes weken een verzoek worden ingediend bij de civiele rechter.[40] Gaat het om een inzageverzoek op grond van de AVG bij de gemeente of Raad voor de Kinderbescherming, dan kan bezwaar worden ingediend bij de gemeente (college van burgemeester en wethouders) of de Raad voor de Kinderbescherming en vervolgens beroep worden ingesteld bij de bestuursrechter.[41] Zowel de civiele als bestuursrechtelijke route kan worden doorlopen zonder tussenkomst van een advocaat.[42] Daarnaast kan de verzoeker een klacht indienen bij (de functionaris gegevensbescherming van) de organisatie of de Autoriteit Persoonsgegevens.[43]

Tenslotte

Het is van belang dat jeugdigen, ouders en andere betrokkenen goed geïnformeerd zijn over het inzagerecht, zodat zij weten welke rechten zij hebben en hoe zij deze kunnen uitoefenen. Daarnaast is het belangrijk dat organisaties zich bewust zijn van de regels die daarbij gelden.
Met deze uiteenzetting wordt beoogd hieraan een bijdrage te leveren, zodat het inzagerecht op effectieve wijze kan worden uitgeoefend.

---

[36] Artikel 7.3.11, derde lid, en artikel 7.3.15, vierde lid, Jeugdwet.
[37] Artikel 12 lid 3 AVG.
[38] Artikel 7.3.10 Jeugdwet.
[39] Artikel 15 lid 3 AVG.
[40] Artikel 7.3.17 Jeugdwet jo. 35 Uitvoeringswet AVG.
[41] Artikel 34 Uitvoeringswet AVG jo. hoofdstuk 6 en 8 Algemene wet bestuursrecht.
[42] Artikel 2.1 jo. 8.24 Algemene wet bestuursrecht en artikel 35 lid 4 Uitvoeringswet AVG.
[43] Zie voor meer informatie: https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/een-tip-of-klacht-indienen-bij-de-ap.